

CHROOM VI ONDERZOEK OTTERLOSEWEG 5 TE HARSKAMP

DE 4 SCHIJVENKELDERS MET DAARIN DE STAALCONSTRUCTIE TBV DOELVOORSTELLINGEN APPARATUUR

5 APRIL 2023

WSP NEDERLAND B.V.
RINGWADE 41
3439 LM NIEUWEGEIN

+31 (0)88 910 20 00

PROJECTNUMMER
SOB0241041

DOCUMENTNUMMER
SOB024041.RAP001.Cr06 , versie 1.0

wsp.com

COLOFON

OPDRACHTGEVER

Rijksvastgoedbedrijf

CONTACTPERSOON WSP NEDERLAND B.V.

De heer A.J. Peters

AUTORISATIE

PROJECTNUMMER	DOCUMENTNUMMER	VERSIE	STATUS
SOB024041	SOB024041.RAP001.Cr6	1.0	Definitief

OPGESTELD DOOR	FUNCTIE	DATUM	PARAAF
De heer A. J. Peters	Adviseur / PL	5 april 2023	

GEVERIFIEERD DOOR EN AKKOORD BEVONDEN	FUNCTIE	DATUM	PARAAF
De heer S.F. Uiterwijk	Adviseur / PL	5 april 2023	

INHOUDS- OPGAVE

1	INLEIDING	4
2	ALGEMEEN	5
3	BESCHIKBARE GEGEVENS	6
3.1	Vooronderzoek	6
3.2	Locatie	6
3.3	Zelfinspectie gevaarlijke stoffen I-SZW	7
3.4	Onderzoeksopzet	7
4	RESULTATEN	8
5	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	10
6	BORGING	11
7	SLOTOPMERKING	12
OVERZICHT BIJLAGE(N)		
Bijlage 1		
— Kaartbijlage		
Bijlage 2		
— Analysecertificaat		
Bijlage 3		
— Technische beheersmaatregelen chroom 6 conform I-SZW		
Bijlage 4		
— beheersregime-chroom-6-en-andere-gevaarlijke-stoffen		
Bijlage 5		
— Foto's		

1 INLEIDING

In opdracht van de Rijksvastgoedbedrijf heeft WSP Nederland B.V. een inventarisatie uitgevoerd naar de aanwezigheid van chroom-6-houdende conditioneringslagen op frames van doelvoorstellingsapparatuur, aanwezig in de vier schijvenkelders, onderdeel van de schietbanen aan Otterloseweg 5 te Harskamp. Op de kaart, bijgevoegd als bijlage 1, is de situering van de locatie weergegeven.

De aanleiding tot de uitvoering van het onderzoek wordt gevormd door de voorgenomen sloop de schietbanen waar de schijvenkelders en doelvoorstellingen mechanismes onderdeel vanuit maken.

Het doel van het chroom-6-onderzoek is vast te stellen of chroom-6-houdende conditioneringslagen aanwezig zijn. Daarnaast wordt bepaald of beschermende maatregelen noodzakelijk zijn, op basis van de arbeidshygiënische strategie, tijdens werkzaamheden aan de toepassingen.

WSP Nederland B.V. is door Kiwa Nederland B.V. gecertificeerd voor de ISO 9001 en ISO 14001, VCA** en in het kader van de Regeling Kwalibo voor de BRL SIKB 1000, 2000 en 6000. Verder is WSP Nederland B.V. gecertificeerd voor het asbestcertificatieschema en de CO2-prestatieladder trede 5.

WSP Nederland B.V. is een onafhankelijk onderzoeksbureau en is op generlei wijze gelieerd of gekoppeld aan de opdrachtgever. Ook bestaan er geen eigendomsverhoudingen met betrekking tot de te onderzoeken partij. WSP en haar personeel garandeert hierbij geheimhouding van alle gegevens die bij deze inventarisatie verkregen zijn. Deze gegevens zijn en blijven eigendom van de opdrachtgever.

2 ALGEMEEN

Chroom-6

Chroom behoort tot de groep metalen waar Cr(VI) één van is. Cr(VI) wordt ook wel aangeduid als chroom(VI), Cr(VI), Cr6+, zeswaardig chroom of hexavalent chroom. Chroom-6-verbindingen verschillen onderling van kleur (geel, oranje of rood) en zijn oplosbaar in water.

Chroom-6-houdende primer is in het verleden in Nederland op grote schaal toegepast als coating op metaaloppervlakten van motoren, omkasting van installaties, leidingcircuits, luchtbehandelingskanalen, schepen, treinen, vliegtuigen, auto's, defensiematerieel, bruggen, viaducten en op industriële objecten als fabrieken en opslagtanks.

Inmiddels wordt meer informatie verkregen door onderzoek en blijkt dat in ogenschijnlijk niet verdachte materialen zoals betonverf en diverse mortels, chroom-6 is verwerkt. Kort gezegd kunnen chroom-6-houdende producten toegepast zijn op alle oppervlakken die onderhevig zijn aan corrosie, weersinvloeden of voor (periodiek) onderhoud lastig te bereiken zijn.

Wettelijke bepalingen

Om te voorkomen dat personen door blootstelling aan gevaarlijke stoffen op korte of lange termijn gezondheidsschade oplopen, zijn in de wet rechten en plichten voor de werkgever en werknemer opgenomen.

De werkgever is verantwoordelijk voor een gezonde en veilige werkplek. Zo moet de werkgever, als wordt gewerkt met gevaarlijke stoffen, controleren welke gevaarlijke stoffen aanwezig zijn. Na het beoordelen van het blootstellingsniveau en het vergelijken met de publieke of private grenswaarde voor deze stoffen, moet de werkgever de juiste maatregelen nemen om de blootstelling te voorkomen. Ook moet de werkgever het blootstellingsniveau omlaag brengen en daarbij zorg dragen dat deze maatregelen daadwerkelijk worden getroffen. Daarnaast dient de werkgever ervoor te zorgen dat de werknemer geen gezondheidsrisico loopt door blootstelling.

Chroom-6 valt onder het beleid voor gezond en veilig werken met CMR-stoffen (carcinogene, mutagene en reproductietoxische) stoffen van het ministerie van SZW. Vanaf 1 maart 2017 geldt een verlaagde wettelijke grenswaarde voor blootstelling van werknemers aan chroom-6-verbindingen van $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$. Grenswaarden geven duidelijkheid over de mate waarin blootstelling volgens de wet is toegestaan voor de werkgever en werknemer. Deze grenswaarde geldt niet alleen voor het gebruiken van chroom-6-houdende verbindingen, maar ook voor andere blootstellingen die bijvoorbeeld kunnen optreden bij bewerkingen zoals schuur- en slijpwerkzaamheden aan chroom-6-houdende verflagen.

Wanneer is chroom-6 gevaarlijk?

De gevaren met chroom-6 ontstaan wanneer men het object, waarop chroom-6-houdend materiaal is aangebracht, gaat bewerken (boren, slijpen, lassen etc.). In principe alle activiteiten waarbij deeltjes vrijkomen in rook-, damp- of stofvorm kunnen, meestal door inademing, in het lichaam terechtkomen. Blootstelling aan de huid en vergiftiging door opname via de mond kan tevens een gezondheidsrisico vormen. Net als bij asbest vormt chroom-6 geen gevaar zolang het niet vrijkomt door bewerking.

3 BESCHIKBARE GEGEVENS

3.1 VOORONDERZOEK

Voorafgaande aan de inventarisatie heeft een vooronderzoek plaatsgevonden.

Het vooronderzoek heeft plaatsgevonden door bestudering van de door de opdrachtgever beschikbaar gestelde informatie, zoals (ver)bouwtekeningen.

Tijdens het vooronderzoek zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- Beschikbare (ver)bouwtekeningen bestudeerd (indien beschikbaar).
- Gegevens geraadpleegd via internet.
- Interview met de (extern) projectleider revitalisatie schietbanen.

3.2 LOCATIE

De locatie betreffen de vier schietbanen met doelenkuilen aan Otterloseweg 5 te Harskamp. De schijvenkelders zijn identieke objecten. De gecoate onderdelen in de schijvenkelders zijn eveneens identiek.

Figuur 1 Otterloseweg 5 Harskamp

In bijlage 4 zijn extra foto's bijgevoegd.

3.3 ZELFINSPECTIE GEVAARLIJKE STOFFEN I-SZW

Om de juiste beheersmaatregelen te nemen, worden bij werkzaamheden in een bouwwerk met mogelijk chroom-6-houdende toepassingen, de vier stappen van [de Zelfinspectie Gevaarlijke Stoffen van de Inspectie SZW](#) doorlopen.

Figuur 2. Zelfinspectie stappen I-SZW, bron: website inspectie SZW

Onderhavige chroom-6-inventarisatie geeft de informatie om de vier stappen te doorlopen.

3.4 ONDERZOEKSOPZET

Momenteel is nog geen standaardnorm of protocol voorhanden ter bepaling van risiconormen met betrekking tot de be- en verwerking van de met chroom-6-houdende toepassingen.

WSP heeft er in dit geval voor gekozen om coatings te bemonsteren en de coatings te laten analyseren in het laboratorium.

Chroom-6 is doorgaans in de eerste deklaag toegepast en daarom worden de verflagen tot op de ondergrond bemonsterd. De monsterneming bestaat uit het afbreken of schrapen van circa 5 gram van de chroom-6 verdachte toepassing. Elk materiaalmonster krijgt een unieke codering.

De monsters worden verzonden aan en geanalyseerd door het geaccrediteerde laboratorium Eurofins Omegam (accreditatienummer L086). Het laboratorium heeft de analyses uitgevoerd onder haar accreditatie.

4 RESULTATEN

Tijdens het onderzoek zijn voor de aanwezigheid van chroom-6, de volgende verdachte elementen aangetroffen. Het betreft uitsluitend de metalen staalconstructie, onderdeel van de doelvoorstellingen apparatuur.

Op de kaart, bijgevoegd als bijlage 1, zijn de monsternamepunten weergegeven. In de onderstaande tabel zijn de resultaten samengevat. De analysecertificaten zijn in bijlage 2 bijgesloten.

Tabel 4.1: “resultaten chroom VI + zware metalen onderzoek”

Meetpunt	Cr001	Cr002	Cr003
Onderdeel/Object	De staalconstructie van de doelvoorstellingen apparatuur		
Kleur	Groene grondlaag, direct op substraat		
Chroom VI analyse (mg/kg ds)	230		
Lood analyse (mg/kg ds)	Geen analyse uitgevoerd		
Chroom analyse (mg/kg ds)	Geen analyse uitgevoerd		
Kobalt analyse (mg/kg ds)	Geen analyse uitgevoerd		
Nikkel analyse (mg/kg ds)	Geen analyse uitgevoerd		
Zink analyse (mg/kg ds)	Geen analyse uitgevoerd		
Cadmium analyse (mg/kg ds)	Geen analyse uitgevoerd		

Op de volgende bladzijdes zijn de bronbladen opgenomen.

Bron	1
Meetpunt	Cr001
Locatie	Het frame (staalconstructie) onderdeel van de doelvoorstellingen mechanismes.
Omschrijving materiaal	Metalen profielen
Kleur	Groene grondlaag
Mate van beschadiging	Niet beschadigd
Mate van verwerking/corrosie	Zeer lichte corrosie
Meting XRF Chroom totaal	N.v.t.
Cr(VI) detectiekit	N.v.t.
Analyseresultaat chroom VI	230 mg/kg
Chroom-6-houdend	Ja
Aanpak vervolg	Beheersmaatregelen conform voorschriften I-SZW
Opmerking	
Foto's	
	
Foto 1 Overzicht	Foto 2 Overzicht
	
Foto 3 Overzicht	Foto 4 Entree naar schijvenkelder

5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In opdracht van de Rijksvastgoedbedrijf heeft WSP een inventarisatie uitgevoerd naar de aanwezigheid van chroom-6-houdende conditioneringslagen, aanwezig op de staalconstructies, van doelvoorstellen mechanismes in de vier schijvenkelders aan Otterloseweg 5 te Harskamp.

De aanleiding tot voor het onderzoek wordt gevormd door de voorgenomen sloop van de schietbanen, schietkuilen en het doelvoorstellenapparaat.

Op basis van het veld- en laboratoriumonderzoek wordt geconcludeerd dat chroom-6-houdende coating/verf is toegepast op de frames (staalconstructies) in de schijvenkelders. Bij de be- en/of verwerking dient hiermee rekening te worden gehouden.

Op basis van de uitkomsten van de inventarisatie dient de Checklist Cr(VI) in oppervlakten van de Inspectie SZW doorlopen te worden. Hierbij wordt bepaald welke technische beheersmaatregelen genomen dienen te worden om de blootstelling aan Cr(VI) tijdens werkzaamheden te voorkomen, of zoveel mogelijk te minimaliseren.

Ter plaatse van de Cr(VI)-houdende toepassingen dienen aanvullend specifieke technische beheersmaatregelen genomen te worden om veilig en gezond te werken. In de tabel “Mogelijke technische beheersmaatregelen” van Inspectie SZW staat een overzicht van de mogelijk toe te passen beheersmaatregelen bij diverse typen bewerkingen met Cr(VI). Deze tabel is opgenomen in bijlage 3. De dynamische tabel is niet limitatief want het blijft altijd maatwerk. Te samen met de aannemer die de werkzaamheden aan deze oppervlakten gaat uitvoeren, dient een “plan van aanpak” opgesteld te worden om de werkzaamheden veilig en gezond uit te kunnen voeren.

Aanbevolen wordt om bij (de geplande) werkzaamheden altijd bedacht te zijn op afwijkende lagen verf of coating ten opzichte van hetgeen tijdens onze inventarisatie is aangetoond. Bij twijfel dient, gezien de gevoeligheid van dit aspect, altijd een meting en/of analyse uitgevoerd te worden naar de aanwezigheid van Cr(VI).

6 BORGING

Bij elke verandering moet u nagaan of uw veiligheidsmaatregelen nog voldoende zijn. Bij veranderingen binnen uw bedrijf én bij externe veranderingen.

Interne veranderingen zoals:

- U krijgt nieuwe werknemers.
- Uw bedrijf schakelt zzp'ers of uitzendkrachten in.
- U vervangt een gevaarlijke stof in het productieproces.
- U gaat een nieuw product maken.
- U introduceert nieuwe beheersmaatregelen of een nieuw productieproces.

Externe veranderingen zoals:

- Het VIB van een gevaarlijke stof wordt herzien.
- De grenswaarden van een stof worden aangepast.
- Een stof komt op de lijst van CMR-stoffen.
- Een stof komt op de autorisatielijst of op de restrictielijst.

Veranderingen kunnen nieuwe risico's opleveren. U moet daarvoor passende maatregelen nemen. De zelfinspectie van I-SZW is daarbij een goed hulpmiddel.

Check minimaal één keer per jaar de totale veiligheidssituatie in uw bedrijf. Bijvoorbeeld met de zelfinspectie. Let vooral op de kankerverwekkende (C) en mutagene (M) stoffen. Is uw inventarisatie nog actueel? Zijn er nieuwe stoffen bijgekomen op de SZW-lijst? Kunt u de CM-stoffen vervangen door een minder gevaarlijk alternatief?

7 SLOTOPMERKING

Binnen WSP is door de jaren heen de benodigde kennis verworven op het gebied van inventarisatie van Cr(VI) in oppervlakten, hetgeen een relatief jong vakgebied is waarbij nog geen normen en protocollen zijn vastgesteld.

Hoewel wij de inventarisatiewerkzaamheden door geschoold personeel met de benodigde kennis en met de vereiste zorg laten uitvoeren, kan niet uitgesloten worden dat bij eventuele werkzaamheden toch nog enkele Cr(VI)houdende toepassingen aangetroffen worden, die tijdens de inventarisatie niet zijn geconstateerd. WSP aanvaardt geen aansprakelijkheid voor niet geconstateerde Cr(VI)houdende toepassingen.

Wij adviseren het Cr(VI)inventarisatierapport, indien langer dan drie jaar na de publicatiedatum, voorafgaand aan gebruik te actualiseren. De gegevens van het onderzoek worden ten minste vijf jaar na ondertekening van het rapport bewaard. Alleen aan het originele complete Cr(VI)inventarisatierapport kunnen rechten worden ontleend. Dit Cr(VI)rapport mag *uitsluitend in zijn geheel* worden gereproduceerd.

Tot slot merken wij op dat een iedere werkgever die door zijn personeel werkzaamheden, waarbij de kans dat een CMR-stof vrijkomt en blootstelling kan optreden, laat uitvoeren verplicht is om beheersmaatregelen te nemen om deze blootstelling te voorkomen of tot een zo laag mogelijk niveau te reduceren. Ook de opdrachtgever tot deze werkzaamheden is hiertoe verplicht. Er moet worden vastgesteld dat de medewerker respectievelijk aannemer de werkzaamheden gezond en veilig kan uitvoeren (verantwoord opdrachtgeverschap).

OVERZICHT BIJLAGE(N)

Bijlage 1

- Kaartbijlage

Bijlage 2

- Analysecertificaat

Bijlage 3

- Technische beheersmaatregelen chroom 6 conform I-SZW

Bijlage 4

- beheersregime-chroom-6-en-andere-gevaarlijke-stoffen

Bijlage 5

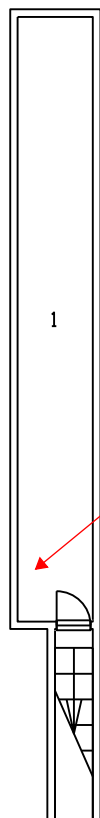
- Foto's

BIJLAGE

1

KAARTBIJLAGE

4 x identieke schijvenkelder

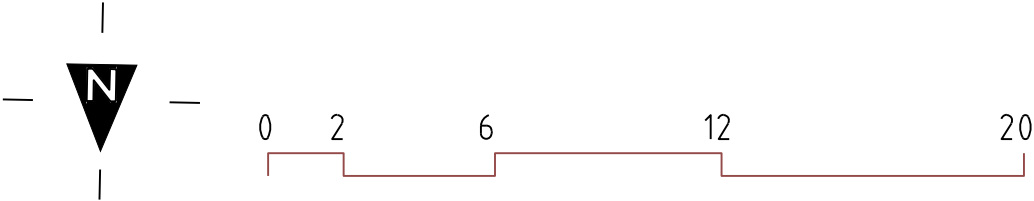
CR001 230 mg/kg ds (coating op stalen frame)

Legenda:

	Aanduiding asbestbron
	Aanduiding geen asbestbron
	Aanduiding onderzoekbeperking
BxxMMxxxBeschrijving	Bron is asbesthoudend - monsternummer - beschrijving bron
BxxVxxxidem MMxxx	Bron is asbesthoudend en refereert naar de bron, waarvan het monster genomen is
BxxMMxxxBeschrijving	Bron is niet asbesthoudend
? VxxBeschrijving	Onderzoekbeperking, verdachte toepassing (niet bereikbaar)
	Oppervlak aanduiding asbesthoudend element
	Oppervlak aanduiding onderzoekbeperking, verdachte toepassing (niet bereikbaar)

Afkortingen:

MM	Materiaal monster
VM	Kleefmonster geanalyseerd conform NEN 5896
SM	Kleefmonster geanalyseerd conform NEN 2991 / NEN- ISO 16000-27
LM	Luchtmonster geanalyseerd conform ISO 14966

	Rijksvastgoedbedrijf		Formaat	A3	Schaal	1:200
	Omschrijving en adres van het werk		Getekend	EPvH	Datum	27-03-2023
	Otterloseweg 5 Harskamp		Onderwerp	Plattegrond begane grond Asbest elementen		
	Adviseur / Architect / Constructeur		Bouwdeel	215A	OR nr.	-
	wsp		Bouwlaag	-	Projectnr.	SOB024041
Gewijzigd		Opdrachtgever	Discipl.	Fase	Bladnummer	Subcode
		Directie Beheer Postbus 20952 2500 EZ Den Haag	B	R	002	

BIJLAGE

2

ANALYSECERTIFICAAT

WSP Nederland B.V.
T.a.v. A.B. Zuidema
Tramsingel 2
4814AB BREDA

Uw kenmerk : SOB024041 Harskamp (33A03)
Ons kenmerk : Project 1516416
Validatieref. : 1516416_certificaat_v1
Opdrachtverificatiecode: JTBZ-EWTU-UUXZ-SUBJ
Bijlage(n) : 2 tabel(len)
Bijlage chroom-6 (extern lab) in 1516416_chroom-6_(extern_lab).pdf

Amsterdam, 30 maart 2023

Hierbij zend ik u de resultaten van het laboratoriumonderzoek dat op uw verzoek is uitgevoerd in de door u aangeboden monsters.

De resultaten hebben uitsluitend betrekking op de monsters, zoals die door u voor analyse ter beschikking werden gesteld.

Het onderzoek is, met uitzondering van eventueel uitbesteed onderzoek, uitgevoerd door Eurofins Omegam volgens de methoden zoals ze zijn vastgelegd in het geldende accreditatie-certificaat L086 en/of in de bundel "Analysevoorschriften Eurofins Omegam". De in dit onderzoek uitgevoerde onderzoeksmethoden van de geaccrediteerde analyses zijn in een aparte bijlage als onderdeel van dit analyse-certificaat opgenomen. De methoden zijn, voor zover mogelijk, ontleend aan de accreditatieprogramma's/schema's en NEN- EN- en/of ISO-voorschriften.

Ik wijs u erop dat het analyse-certificaat alleen in zijn geheel mag worden gereproduceerd. Ik vertrouw erop uw opdracht volledig en naar tevredenheid te hebben uitgevoerd. Heeft u naar aanleiding van deze rapportage nog vragen, dan verzoek ik u contact op te nemen met onze klantenservice.

Hoogachtend,
namens Eurofins Omegam,

Ing. J. Tukker
Manager productie

Op dit certificaat zijn onze algemene voorwaarden van toepassing.
Dit analyse-certificaat mag niet anders dan in zijn geheel worden gereproduceerd.

Eurofins Omegam B.V.
H.J.E. Wenckebachweg 120
NL-1114 AD Amsterdam-Duivendrecht
Nederland

T +31-(0)20-597 66 80
CSOmegam@eurofins.com
www.eurofins.nl

IBAN NL 16 BNPA 0227667980
BIC BNPANL2A
BTW nr. NL8139.67.132.B01
KvK nr. 34215654

ANALYSECERTIFICAAT

Projectcode : 1516416
Uw project omschrijving : SOB024041 Harskamp (33A03)
Opdrachtgever : WSP Nederland B.V.

Uw Monsterreferenties
 7637548 = CR001

Opgegeven bemonsteringsdatum : 22/03/2023
Ontvangstdatum opdracht : 22/03/2023
Startdatum : 22/03/2023
Monstercode : 7637548
Uw Matrix : Product

Uitbestede analyses

chrom-6 (extern lab)

bijlage

ANALYSECERTIFICAAT

Projectcode	:	1516416
Uw project omschrijving	:	SOB024041 Harskamp (33A03)
Opdrachtgever	:	WSP Nederland B.V.

Opmerkingen m.b.t. analyses

Opmerking(en) algemeen

De volgende informatie is indien van toepassing verstrekt door de opdrachtgever:
Project omschrijving, Monsterreferentie(s), Opgegeven bemonsteringsdatum, Matrix, Monsterdiepte, Potnr (Barcode), Veldgegevens, Veldwaarnemingen en Bemonsteringsdata. De opgegeven bemonsteringsdatum kan van invloed zijn op de geldigheid van de resultaten.

Eurofins Omegam B.V.
H.J.E. Wenckebachweg 120
1114 AD Amsterdam
Att.: Rapportmodtager

Report code:
Batch code:
Client code:
Report date:

AR-23-VL-01014670-01
EUAA59-23014670
VL0000807
29.03.2023

Analytical Report

Case No.: U2304035/EUNLAM3-1516416
Case: SOB024041 Harskamp (33A03)
Sample type: Structural materials
Sampling: 22.03.2023
Sampler: Requester
Received on: 28.03.2023
Test period: 28.03.2023 - 29.03.2023

Lab sample No.:	862-2023-01467001	Unit	LOQ:	Urel(%)
Sample description:	CR001			

Metals

Chromium (VI) EN 15192mod., DS/EN ISO 17294mod.:2016 ICP-MS LC-ICP-MS	230	mg/kg	0,5
---	-----	-------	-----

01467001 Sample comment:

The uncertainty for Cr6 is raised because of high Cr6 content in the sample.

Copy to:

Eurofins Omegam B.V., EUNLAM3, H.J.E. Wenckebachweg 120, 1114 AD Amsterdam

29.03.2023

Eurofins VBM
Laboriet Kundecenter

Legend:

<: less than	*) Not included in the accreditation
>: greater than	n.d: not detected
#: none of the parameters are detected	NM: non-measurable

LOQ Limit of quantification

Urel (%): The expanded relative measurement uncertainty, with a coverage factor 2. For results at the level of detection limit the uncertainty might be higher than reported.

The test results relate only to the items tested.

The report shall not be reproduced except in full without the written approval of the testing laboratory.

BIJLAGE

3

TECHNISCHE
BEHEERSMAATREGELEN
CHROOM 6 CONFORM I-
SZW

Tabel " Werkzaamheden waarbij veel stofdeeltjes vrijkomen"

Type bewerking	Mogelijke technische beheersmaatregelen
Machinaal schuren met schuurmachine	Machine met geïntegreerde afzuiging Cabines met gerichte afzuiging Vaste of mobiele afzuiging Striprobot (laser) Schuurtafels met bodemafzuiging Slijpmiddelen met minder ontstaan van fijnstof toepassen Mobiele straalinstallatie met geïntegreerde afzuiging
Afbramen met haakse slijpmachine	Puntafzuiging, en zo mogelijk in de machine geïntegreerde afzuiging Afgescheiden werkruimte Cabines met gerichte afzuiging
Stralen van grote onderdelen in straalcabine	Van buitenaf bedienbaar maken Aanpassen straalproces (bijv inductiestralen, Werpstralen, zuigkopstralen, waterstralen, sponge-jet)
Stralen van kleine onderdelen in straalcabine	Automatiseren Afgesloten straalkasten met bediening van buiten
Stralen van oppervlakken buiten een cabine	Hoog vacuümstraler Afgescheiden werkruimte met onderdruk

Tabel " Werkzaamheden waarbij minder stofdeeltjes vrijkomen"

Type bewerking	Mogelijke technische beheersmaatregelen
Doorslijpen met haakse slijpmachine	Puntafzuiging of afzuigtafel Toerental beperken
TIG lassen van chroomhoudend metaal	Automatisering (robotisering) Bronafzuiging (prototype voor lastoortsafzuiging bij TIG lassen beschikbaar, nog niet in productie genomen) Uitvoeren in cabines met gerichte afzuiging Lastafel met randafzuiging
MIG/MAG lassen van chroomhoudend metaal	Lastoortsafzuiging (stand vd techniek) of bronafzuiging Elektrodemateriaal met zo laag mogelijk chroomgehalte
Snijbranden met snijbrander of autogeen lastoestel	Puntafzuiging boven werkstuk (gebruik maken van de opstijgende werking van de lucht a.g.v. de warmteontwikkeling)
Heetstoken met brander	Puntafzuiging boven werkstuk (gebruik maken van de opstijgende werking van de lucht a.g.v. de warmteontwikkeling)

Tabel " Werkzaamheden waarbij nog minder stofdeeltjes vrijkomen"

Type bewerking	Mogelijke technische beheersmaatregelen
Boren met boormachine	Boormachine met daarop gemonteerde afzuiging
Losbouten met handgereedschap	Bij meer dan kortstondig losbouten bronafzuiging op handgereedschap monteren
Knippen van grote objecten	Kranen met overdruk machines, overige personeel op voldoende afstand (in buitenlucht: bovenwinds)
Spot repair (waaronder o.a. handmatig schuren en aanstippen)	Bij handmatig schuren dan wel voorbehandelen of aanstippen: nat schuren (stof opruimen voordat het droog is) en/of puntafzuiging gebruiken

Voor actuele informatie omtrent Cr(VI) wordt verwezen naar [de website van Inspectie SZW](#)

BIJLAGE

4

BEHEERSREGIME-
CHROOM-6-EN-ANDERE-
GEVAARLIJKE-STOFFEN

Toe te passen arbeidshygiëne bij het werken aan
verven en coatings

Beheersregime chroom-6 en andere gevaarlijke stoffen

Versie 2.0

Documentinformatie**Opmerkingen**

Opgesteld door: PreventPartner
Foto: Brienenoordbrug

Datum:

Versie: 1.0	28-05-2019
Versie: 1.1	15-01-2020
Versie: 2.0	11-04-2022

Beheersregime chrom-6 en andere gevaarlijke stoffen

Waarom dit regime?

Doel van dit beheersregime is om iedereen een handreiking te geven om veilig (chrom-6-houdende) verven/coatings te bewerken en te verwijderen. Verf/coating die is gebruikt voor de conservering van metalen, betonnen en houten bouwmaterialen kan gevaarlijke stoffen zoals chrom-6, lood of andere zware metalen bevatten. Bij het bewerken of verwijderen van verven/coatings van bijvoorbeeld bruggen, stations en gebouwen kan stof vrijkomen.

Stofdeeltjes die worden ingeademd door de neus of mond worden aangeduid met de term 'inhaleerbaar stof'. Een deel daarvan komt terecht in neus, mond en keel en in de bovenste luchtwegen. Hoe kleiner de deeltjes zijn, hoe dieper ze in de longen kunnen doordringen. Blootstelling aan inhaleerbaar stof afkomstig van verven/coatings kan hinder geven en schadelijke effecten hebben op de longfunctie. Er kunnen extra gezondheidsrisico's ontstaan indien het stof bovendien gevaarlijke stoffen bevat zoals chrom-6 of andere zware metalen.

Dit beheersregime beschrijft maatregelen om blootstelling aan inhaleerbaar stof met daarin mogelijk chrom-6, lood of andere gevaarlijke stoffen te voorkomen tijdens het bewerken of verwijderen van verven/coatings¹.

Hoe is dit protocol onderbouwd?

Rijkswaterstaat (RWS), ProRail en Rijksvastgoedbedrijf (RVB) hebben in 2019 beheersregime 1.0 opgesteld. Door het ontbreken van blootstellingsgegevens was dit protocol grotendeels gebaseerd op expert judgement. Hierbij is gekozen voor een worst-case benadering en daardoor voor een vrij streng pakket van maatregelen. In 2019-2020 zijn metingen verricht om de maatregelen in het beheersregime te onderbouwen of waar nodig aan te passen. De resultaten van een aantal van deze metingen hebben geleid tot aanpassingen in de voorgeschreven maatregelen. In vrijwel alle gevallen betreft het een afschaling van het maatregelenpakket. Een uitzondering hierop betreft het stralen met eenmalig en recyclebaar grit waarbij maatregelen juist zijn aangescherpt. Verder zijn bij een aantal bewerkingen de maatregelen voor een kledingprocedure en douchen gewijzigd.

De opgenomen maatregelen in het beheersregime 2.0 zijn zoveel mogelijk onderbouwd met metingen, maar blijven voor een aantal bewerkingen (deels) gebaseerd op expert judgement. In een apart document zijn de resultaten van de metingen en de overwegingen voor maatregelen per bewerking uitgewerkt (zie ook bijlage 2). Dit beheersregime en het onderbouwende document dienen als één geheel te worden beschouwd.

1. Dit beheersregime beperkt zich tot de beheersing van blootstelling aan verfstof dat vrijkomt bij bewerking van geverfde oppervlakken en de zware metalen die daar mogelijk in aanwezig kunnen zijn. Als blijkt dat andere gevaarlijke stoffen aanwezig zijn zoals asbest (bijvoorbeeld in afdichtingskit) of poly aromatische koolwaterstoffen (bijvoorbeeld bij oppervlakken behandeld met koolteer) dienen mogelijk andere of aanvullende maatregelen te worden getroffen. Mogelijk is voor die stoffen specifieke regelgeving van toepassing (zie daarvoor het Arbeidsomstandighedenbesluit).

Voor wie is dit bedoeld?

Dit regime is openbaar en kan door iedereen worden gebruikt die beroepsmatig te maken krijgt met het bewerken of verwijderen van (chrom-6-houdende) coatings en verven.

Achtergrondinformatie over stof, chrom-6 en andere gevaarlijke stoffen in verven en coatings

Bij het bewerken of verwijderen van verven/coatings kunnen stof of dampen vrijkomen. Het stof kan meerdere gevaarlijke stoffen bevatten, zoals chrom-6 en lood. Het gezondheidsrisico door het bewerken hangt af van de concentratie gevaarlijke componenten in het stof, de hoeveelheid stof en/of hoe lang de werkzaamheden worden uitgevoerd. Uit resultaten van de metingen blijkt dat bij de meeste bewerkingen blootstelling aan inhaleerbaar stof de meest kritische factor is. Vanuit literatuur, metingen en informatie over concentraties in verven/coatings blijkt dat chrom-6 en lood in het stof als de meest kritische metalen moeten worden beschouwd uit het oogpunt van gezondheid.

Uit metingen blijkt dat maatregelen die de concentratie stof voldoende reduceren voor de meeste bewerkingen, in de praktijk ook de blootstelling aan chrom-6 in voldoende mate afdekken. Daarom is het beheersregime 2.0 vooral gericht op de beheersing van de blootstelling aan inhaleerbaar stof.

Voor andere zware metalen zijn geen metingen beschikbaar, maar is wel gekeken tot welke concentratie in de verven/coatings het beheersregime “ook veilig is”.

Met name bij het gebruik van oranje en roodbruine loodmenie in de grondlaag kan de concentratie lood in de coating/verf hoog zijn. Indien de concentratie lood meer dan 3,75 % is, zijn aanvullende maatregelen mogelijk noodzakelijk als de grenswaarde voor lood wordt overschreden. Hierbij gaat het dan om betere adembescherming en het aanscherpen van het hygiëneregime.

Er is in Nederland geen wettelijke grenswaarde voor inhaleerbaar stof. Wel is er in Duitsland (DFG) en Frankrijk (ANSES) een gezondheidskundig goed onderbouwde grenswaarde van 4 mg/m³. Deze wordt in het beheersregime gehanteerd. Inhaleerbaar stof kan irritatie veroorzaken waardoor onder andere chronische longontstekingen en andere longaandoeningen kunnen ontstaan.

Chroom-6-verbindingen zijn toegevoegd aan coatings/verven omdat zij goed corrosiewerend zijn (vooral primers), of als kleurstof in de toplaag.

Chroom-6 is kankerverwekkend. Het gezondheidsrisico neemt toe met de hoogte en de duur van de blootstelling. Er is geen veilige ondergrens. Daarom is de grenswaarde voor chrom-6 vastgesteld op basis van in Nederland geaccepteerde gezondheidsrisico's. De wettelijke grenswaarde voor chrom-6 in Nederland is 0,001 mg/m³. Deze grenswaarde is vastgesteld als verbodsrisoniveau dat niet mag worden overschreden. Daarnaast is een streef- risiconiveau vastgesteld dat een factor honderd lager ligt². Het meest kritische effect van chrom-6 is longkanker, volgens de Gezondheidsraad. De grenswaarde beschermt dus ook voor alle andere gezondheidsrisico's van chrom-6.

Naast chrom-6 kan lood een belangrijke component zijn in verven/coatings met risico's voor de gezondheid. Lood kan al bij relatief lage concentraties een negatief effect hebben op zenuw- en hart- en vaatstelsel.

De wettelijke grenswaarde voor lood is 0,15 mg/m³.

Hoe kan inhaleerbaar stof, chrom-6 en lood in het lichaam terechtkomen?

Bij het werken aan coatings en verven kan inhaleerbaar stof met daarin gevaarlijke stoffen als chrom-6 verbindingen en andere zware metalen vrijkomen. Metalen kunnen zowel als stof of als damp vrijkomen.

Gevaarlijke stoffen kunnen in principe op drie manieren in het lichaam terechtkomen: door inslikken (maagdarmsstelsel), door inademen (longen) of via de huid. Gezien de aard van de blootstelling bij onderhoudswerkzaamheden (vrijkomen van stof of damp) is de blootstelling door inademing het meest relevant. Opname in het lichaam van chrom-6, lood of andere metalen uit verven/coatings via de huid vindt niet of nauwelijks plaats.

Huidblootstelling kan alleen lokale effecten van de huid veroorzaken in de vorm van allergische klachten bijvoorbeeld veroorzaakt door chrom-6 verbindingen. Dit risico bestaat voornamelijk bij natte bewerkingen. Doordat stof aan de handen kan blijven kleven kunnen metalen zoals lood en chrom-6 bij hand-mondcontact ook in de maag terechtkomen. Daarom dient blootstelling via hand-mondcontact te worden voorkomen door hygiënisch te werken.

2. In Nederland wordt voor beroepsmatige blootstelling gestreefd om het extra risico op kanker te beperken tot één op de miljoen werknemers per jaar blootstelling. Voor een geheel arbeidsleven (40 jaar, 40 uur per week) betekent dit dat 1 op de 25.000 blootgestelde werknemers bij dit blootstellingsniveau kanker ontwikkelt. Bij het verbodsrisoniveau waarop de wettelijke grenswaarde is gebaseerd is dit 1 op de 250 werknemers.

Blootstelling

Medewerkers kunnen tijdens de werkzaamheden aan verven/coatings worden blootgesteld omdat stof of damp³ vrijkomt (directe blootstelling).

Daarnaast kan ook indirecte blootstelling plaats vinden doordat medewerkers in de buurt staan van iemand die door werkzaamheden stof of damp produceert. Stof uit de werkzaamheden daalt neer in de omgeving, dwarrelt weer op en kan zo indirect voor blootstelling zorgen. Ook kunnen medewerkers, doordat zij stof aan hun kleding hebben en met zich meedragen, zichzelf, collega's of derden later alsnog blootstellen. Dit noemen we secundaire blootstelling.

Good housekeeping en goede persoonlijk hygiëne zorgen dat besmette kleding niet buiten het werkgebied wordt gedragen en zijn belangrijk om secundaire blootstelling te voorkomen.

Brongerichte maatregelen zijn het meest effectief in het terugdringen van de blootstelling. Het voorkomen van het vrijkomen van stof bij de bron zorgt ervoor dat andere maatregelen minder ingrijpend hoeven te zijn.

Technische, organisatorische maatregelen of de inzet van persoonlijke beschermingsmiddelen zoals adembescherming of handschoenen kunnen directe blootstelling voorkomen. Indirecte blootstelling kan worden voorkomen door zonering, het aanbrengen van stofafscherming, effectieve schoonmaakprocedures en strikte hygiëne- en kledingprocedures.

Afwijken van het beheersregime

Het beheersregime geeft een algemeen kader voor veilig werken. Van dit kader kan alleen onderbouwd worden afgeweken waarbij hetzelfde niveau van bescherming wordt behaald. Betrek altijd een ter zake kundige gecertificeerd arbeidshygiënist en gebruik het onderbouwende document voor de afwegingen die zijn toegepast bij de voorgestelde maatregelen.

Materiaalmonsters

De metingen tonen geen relatie aan tussen de concentratie chroom-6 in verven/coatings en de hoeveelheid chroom-6 dat geïnhaleerd kan worden. Uit het oogpunt van gezondheid heeft het bepalen van de chroom-6-concentraties in materiaalmonsters geen toegevoegde waarde voor de keuze van het maatregelenpakket. Metingen tonen aan dat inhaleerbaar stof bijna altijd de kritische factor is (uitzonderingen die zijn gerapporteerd zijn gritstralen met recyclebaar grit en verwijderen van primer met een bristleblaster). Blootstelling aan chroom-6 is laag genoeg als de stofblootstelling voldoende is beheerst en het beheersregime wordt gevolgd.

Wel blijft het zinvol om vooraf lood in het materiaal te bepalen, wanneer er verdenking is op de aanwezigheid van loodmenie. Wanneer er namelijk meer dan 3,75% lood in het materiaal aanwezig is, dan kunnen de maatregelen in dit beheersregime onvoldoende zijn en dienen mogelijk aanvullende maatregelen te worden genomen. Als bijvoorbeeld blijkt dat de adembescherming onvoldoende is om de blootstelling onder de grenswaarde van lood te brengen dan kan ervoor worden gekozen om een andere techniek in te zetten of te kiezen voor adembescherming met een hogere beschermingsfactor. Zorg ervoor dat het hygiëneprotocol op orde is om opname van lood via de mond zoveel mogelijk te voorkomen. Tevens dient men alert te zijn op de wettelijke maatregelen (Arbobesluit en Arboregeling) die gelden voor lood. Geadviseerd wordt om voor de onderbouwing van de extra maatregelen in deze situaties een hierin gespecialiseerd arbeidshygiënist te betrekken.

Algemene maatregelen in beheersregime

In het kader staan de algemene maatregelen die samenhangen met blootstelling aan gevaarlijke stoffen/stof in coatings/verven en altijd gelden.

Algemene maatregelen

Persoonlijke hygiëne

1. Op de werkplek waar blootstelling aan stof of dampen mogelijk is, wordt niet gegeten, gedronken of gerookt.
2. Handen wassen: voorafgaande aan eten, drinken, roken of sanitaire stop.
3. Was het gezicht, als deze zichtbaar is vervuild.
4. Douchen wordt aanbevolen als haren na afloop van de werkzaamheden merkbaar onder het stof zitten.

Borging van de maatregelen

1. Het geven van voorlichting en instructie over de specifieke maatregelen die samenhangen met chroom-6 en andere gevaarlijke stoffen in die werksituatie.
2. Vrijgave van het werkgebied: volg de maatregelenmatrix reinigen. Na schoonmaken een visuele inspectie op de aanwezigheid van stof.
3. Biologische monitoring voor chroom-6 lijkt alleen zinvol wanneer voor een langere tijd wordt gewerkt bij gebruik van volgende bewerkingen: gritstralen, machinaal schuren zonder on-tool afzuiging thermisch gutsen en inductie (zie ook bijlage 3).
4. Voor lood geldt een wettelijke verplichting voor monitoring bij relevante blootstelling.
5. Biologische monitoring dient begeleid te worden door een hierin gespecialiseerde arbeidshygiënist in samenwerking met een bedrijfsarts.

3. Dampen ontstaan bij verhitting van verven/coatings of materialen. Het betreft een mengsel van gassen en deeltjes met een hoge temperatuur die ingeademd kunnen worden (bijvoorbeeld lasrook).

Kleding

Wanneer in de maatregelenmatrix een kledingprocedure wordt aangegeven, zijn de volgende zaken van belang:

1. Kledingprocedure ter voorkoming van secundaire blootstelling.
 - a. Overkleding die met stof in aanraking is geweest uittrekken voor verlaten van het werkgebied.
Deze kleding innemen (bij uittrekken van de kleding adembescherming ophouden) op de werkplek (bijvoorbeeld in decontaminatie-eenheid) en schone kleren aantrekken.
 - b. Na stralen kleding niet schoonblazen met perslucht.
Gebruik een stofzuiger of luchtdouche.
 - c. Vervuilde werkkleding in speciale waszakken ⁴ verzamelen en met zak en al industrieel reinigen.
 - d. Indien wegwerpkleding wordt gebruikt, dan deze afvoeren als chemisch afval.
2. Indien blootstelling van hoofdhaar door stof aannemelijk is en niet voorkomen kan worden, wordt het dragen van haarbedekking geadviseerd.

Hygiëne

Als in de maatregelenmatrix wordt aangegeven dat er een mogelijkheid moet zijn tot douchen, wordt bedoeld dat hiervoor een mogelijkheid moet zijn in de nabijheid van het werkgebied. Dit hoeft niet noodzakelijk op de directe werkplek of direct aansluitend aan de werkplek te zijn.

Het betreft een persoonlijke hygiënemaatregel bedoeld om relevante secundaire blootstelling te voorkomen. Douchen voorkomt bijvoorbeeld dat stoffen als chroom-6-verbindingen en lood worden meegenomen naar de kantine of de privéomgeving (auto, thuis).

Adembeschermingsmiddelen

Daar waar blootstelling door inademing van stof of damp mogelijk is, wordt adembescherming voorgeschreven. In bijlage 1 van dit regime wordt daar meer inhoudelijk op ingegaan.

Stofafscherming en afzetten werkgebied

Stofafscherming is een fysieke afscherming die wordt aangebracht om verspreiding van stof naar de directe omgeving tegen te gaan. Als stofafscherming aangevuld wordt met afzuiging van een afgeschermd werkgebied wordt voorkomen dat gevaarlijke stoffen via de lucht in het milieu terecht komen.

Met het afzetten van het werkgebied wordt bedoeld dat het gebied zodanig is afgezet (met hekken of linten) om te voorkomen dat omstanders worden blootgesteld. De grootte van het gebied is afhankelijk van de situatie en werkzaamheden. Hiervoor zijn geen vaste richtlijnen te geven.

4. Waszakken die worden meegewassen en in de machine openaan of oplossen

Colofon/Disclaimer

Het beheersregime is een initiatief van Rijkswaterstaat, Rijksvastgoedbedrijf en ProRail met medewerking van Gasunie.

Dit beheersregime is opgesteld met als doel de gezondheidsbelasting door blootstelling aan gevaarlijke stoffen te voorkomen bij de bewerkingen aan (chroom-6-houdende) verven/coatings. De voorgeschreven beheersing is naar de stand der techniek en wetenschap en zoveel als mogelijk gebaseerd op meetdata van de emissie per bewerking aan stof en zware metalen. Bij ontbrekende of onvolledige meetdata is in een deskundigenpanel volgens vaste redeneerlijnen de emissie van stof bij iedere bewerking bepaald. In het onderbouwende document zijn de gebruikte meetdata, redeneerlijnen en afwegingen voor de maatregelen uitgewerkt. Het beheersregime vormt samen met het onderbouwende document één geheel. Afwijken van dit beheersregime is mogelijk na het raadplegen van een deskundige en gecertificeerde arbeidshygiënist. De afwijkingen worden schriftelijk gemotiveerd en vastgelegd.

Het volgen van dit beheersregime is een aanvulling op de beheersmaatregelen die nodig zijn om de overige risico's en veiligheidsaspecten te borgen bij de uit te voeren werkzaamheden. In de RI&E moet aandacht worden besteed aan alle relevante risico's, waarbij ook aandacht moet zijn voor risicogroepen zoals jongeren onder de 18 jaar en vrouwen die zwanger zijn of borstvoeding geven.

Maatregelenmatrix: bewerken constructie

Aanvullende beheersmaatregelen bij werkzaamheden met verven/coatings.

De standaard geldende veiligheidsmaatregelen zijn niet in deze matrix opgenomen.

	● Verplicht. ■ Wanneer er bij de adembescherming meerdere vakken zijn aangekruist, mag een van de opties worden gekozen (zie ook bijlage 1).								
	Doorslijpen/zagen	Thermisch gutsen	Snijbranden ⁵	Hydraulisch knippen	Handmatig knippen of handmatig losbouten	Pneumatisch losbouten van gechromateerdebouten	Boren	Heet stoken	Glaslatten verwijderen
Bronafzuiging en/of on tool-afzuiging		●							
Stofafscherming met afzuiging ⁶									
Stofafscherming									
Afzetten werkgebied	●	●	●						
Onafhankelijke ademlucht en straalpak									
Airstream helm of Volgelaats- masker + P3 filter	■	●	■						
Halfgelaatsmasker met verwisselbaar P3 filter of wegwerpstofkapje FFP3	■		■						
Wegwerpstofkapje FFP2			■						
Kledingprocedure	●								
Douchen	●								
Handschoenen									

5. Bij snijbranden en lassen komen ultrafijne stofdeeltjes vrij zodat adembescherming nodig is in het kader van chroom-6 blootstelling maar directe vervuiling van de kleding zal beperkt zijn. Daarom worden er geen aanvullende eisen aan kleding of kleding procedure worden gesteld.

6. Voorkomt verspreiding van chroom-6-houdend stof naar de omgeving. De lucht naar buiten wordt gefilterd.

Maatregelenmatrix: reinigen

Aanvullende beheersmaatregelen bij werkzaamheden met verven/coatings.
De standaard geldende veiligheidsmaatregelen zijn niet in deze matrix opgenomen.

Verplicht. Wanneer er bij de adembescherming (zie ook bijlage 1). of bij afscherming /afzetten werkgebied meerdere vakken zijn aangekruist, mag een van de drie worden gekozen	Afblazen met perslucht van behandelde oppervlakken	Schoonmaken d.m.v. vegen ⁷	Schoonmaken d.m.v. stofzuigen ⁷	Vervangen filters in ventilatie units	Stoomcleanen ⁸
On tool-afzuiging / bronafzuiging					
Stofafscherming met afzuiging ⁹					
Stofafscherming					
Afzetten werkgebied					
Onafhankelijke ademlucht en straalpak					
Airstream helm of Volgelaatsmasker + P3 filter					
Halfgelaatsmasker met verwisselbaar P3 filter of wegwerpstofkapje FFP3					
Wegwerpstofkapje FFP2					
Kledingprocedure					
Douchen					
Handschoenen					

7. Vegen van stof dient te worden voorkomen in verband met stofverspreiding. Schoonmaken dient uitgevoerd te worden met industriële stofzuiger

8. Geen maatregelen ivm gevaarlijke stoffen, mogelijke wel ivm hitte/verbranding (valt buiten dit regime)

9. Voorkomt verspreiding van chroom-6-houdend stof naar de omgeving. De lucht naar buiten wordt gefilterd.

Maatregelenmatrix: verwijderen verf/coating droge methoden

Aanvullende beheersmaatregelen bij werkzaamheden met verven/coatings.
De standaard geldende veiligheidsmaatregelen zijn niet in deze matrix opgenomen.

 Verplicht. Wanneer er bij de adembescherming meerdere vakken zijn aangekruist, mag een van de opties worden gekozen (zie ook bijlage 1).								
	Handmatig schuren	Machinaal schuren / kaalslijpen/ afbramen bv bristblaster, lamelenschrijf (met on-tool afzuiging) ^{13, 14}	Machinaal schuren / kaalslijpen/ afbramen / , bv bristblaster (geen on-tool afzuiging)	Gritstralen (eenmalig of recyclebaar) grit	Vacuümstralen	Sponsstralen	Inductie reinigen met on-toolafzuiging ¹⁰	Laser reinigen
On tool-afzuiging / bronafzuiging								
Stofafscherming met afzuiging ¹¹								
Stofafscherming								
Afzetten werkgebied								
Onafhankelijke ademlucht (minimale toegekende beschermingsfactor 550) en straalpak ¹²								
Onafhankelijke ademlucht (minimale toegekende beschermingsfactor 150) en straalpak								
Airstream helm of Volgelaatsmasker + P3 filter								
Halfgelaatsmasker met verwisselbaar P3 filter of Wegwerpstofkapje FFP3								
Wegwerpstofkapje FFP2								
Kledingprocedure								
Douchen								
Handschoenen								

10. Bij het gebruik van inductie moet rekening worden gehouden met mogelijk hoge elektromagnetische velden (EMV). De risico's dienen door een hiervoor opgeleide deskundige (arbeidshygiënist of stralingsdeskundige) te worden beoordeeld.

11. Voorkomt verspreiding van chroom-6-houdend stof naar de omgeving. De lucht naar buiten wordt gefilterd.

12. Indien de minimaal toegekende beschermingsfactor van 550 niet aantoonbaar kan worden behaald dienen extra maatregelen te worden genomen: het maximaal aantal uren per dag dat mag worden gestraald moet worden beperkt. Indien dat niet mogelijk is, is het dragen van een FFP2 masker onder de straalhelm noodzakelijk. De laatste oplossing introduceert mogelijk nieuwe risico's zoals hittebelasting en/of fysieke belasting.

Maatregelenmatrix: verwijderen verf/coating natte methoden

Aanvullende beheersmaatregelen bij werkzaamheden met verven/coatings.
De standaard geldende veiligheidsmaatregelen zijn niet in deze matrix opgenomen.

Verplicht. Wanneer er bij afscherming /afzetten werkgebied meerdere vakken zijn aangekruist, mag een van de opties worden gekozen.	Handmatig nat schuren	Hoge druk waterstralen	Natstralen (water en grit)	Natstralen (water, grit en additief) ¹³	Afbijten in combinatie met krabben
On tool-afzuiging / bronafzuiging					
Stofafscherming met afzuiging ¹⁴					
Stofafscherming					
Afzetten werkgebied					
Onafhankelijke ademplucht en straalpak					
Airstream helm of Volgelaats- masker + P3 filter					
Halfgelaatsmasker met verwisselbaar P3 filter of Wegwerpstofkapje FFP3					
Wegwerpstofkapje FFP2					
Kledingprocedure					
Douchen					
Handschoenen (vochtbestendig-, zuur en/of base bestendig)					
Gelaatsscherm					

13. Stralen met additief kan voor nieuwe specifieke risico's zorgen. Dit is afhankelijk van het soort additief.
14. Voorkomt verspreiding van chroom-6-houdend stof naar de omgeving. De lucht naar buiten wordt gefilterd.

Bijlage 1

Toelichting op gebruik adembeschermingsmiddelen

Toelichting op gebruik adembeschermingsmiddelen

Om inademing van stof met daarin gevaarlijke componenten te voorkomen kan adembescherming worden ingezet. Bij stralen gebeurt dat in de vorm van aanvoer van verse lucht van buiten de containment. Maar in sommige gevallen moeten andere vormen van adembescherming worden gebruikt.

Daarbij zijn verschillende vormen mogelijk die in de onderstaande tabel met foto's worden weergegeven.

De mate van bescherming verschilt tussen de vormen. Zo heeft een wegwerpmasker P3 een toegekende beschermingsfactor van 20, wat wil zeggen dat het masker de blootstelling met een factor 20 verlaagt (als de chroom-6- blootstelling in de omgeving van de medewerker $20 \mu\text{g}/\text{m}^3$ is, dan is de blootstelling achter het masker ongeveer $1 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Voor een airstreamhelm met P3-filter is de toegekende beschermingsfactor 40.

Bij het wegwerpmasker en half- en volgelaatsmasker is het belangrijk dat het masker goed aansluit aan het gelaat, omdat er anders lekkage langs de randen kan optreden en er via die weg toch stof het masker in komt en kan worden ingeademd. Lekkage kan worden voorkomen door een

fittest uit te voeren. Deze dienen standaard te worden uitgevoerd. Hiermee wordt getest of er tijdens het dragen sprake is van lekkage aan de randen. In onderstaande tabel worden verschillende adembeschermingsmiddelen weergegeven met de bijbehorende toegekende beschermingsfactor. De uitvoeringsvormen kunnen enigszins verschillen tussen leveranciers.

Beschermingsfactoren

Bij het bepalen van de adembeschermingsmiddelen is uitgegaan van de volgende "Toegekende Beschermingsfactoren (TBF)".

Beschrijving adembeschermingsmiddel ¹⁵	In dit regime gebruikte TBF
Wegwerp stofkapje (half masker) FFP2	10^{16}
Wegwerp stofkapje (half masker) FFP3	20^{16}
Halfgelaatsmasker met filter P3	20^{16}
Volgelaatsmasker met filter P3	40^{16}
Motor aangedreven afhankelijke ademlucht volgelaatsmasker TM3	40^{16}
Airstream helm TH3	40^{16}
Onafhankelijke ademlucht kappen/helmen	40^{16}
Onafhankelijke ademlucht met straalkap voor gritstralen	$40 - 1000^{17}$

15. Goede instructie voor de gebruiker en tijdig wisselen van filters en/of tijdig onderhoud is belangrijk.

16. Bron: HSG53 (2013)

17. Bron: TNO (2018), OSHA (2019), Dräger (2012)

Beschermingsmaskers

Wegwerpmasker P2 of P3

Kans op lekkage langs masker. Fittesten noodzakelijk.

Half gelaatmasker met P3 filter

Kans op lekkage langs masker. Fittesten noodzakelijk.

Volgelaatmasker met P3- filter

Kans op lekkage langs masker. Fittesten noodzakelijk.

Airstream-helm met motor aangedreven P3 gefilterde lucht

Draagcomfort wordt vaak beter ervaren dan de andere genoemde opties. Bijkomend voordeel is dat stof ook niet in “de haren gaat zitten”. Kans op lekkage langs masker minimaal en fittesten niet noodzakelijk.

Bijlage 2

Onderbouwing keuzes beheersregime chroom-6 en andere gevaarlijke stoffen

In deze bijlage worden de gemaakte keuzes in het preventieregime toegelicht. Er is tevens een onderbouwend document beschikbaar, genaamd “Beheersregime 2.0 Verwijderen van coating, Onderbouwend rapport behorende bij beheersregime 2.0”.

Uitgangspunten voor het regime

- De maatregelen in het regime zijn gebaseerd op de aanname dat, bij het verwijderen of bewerken van verf/coating, stof en zware metalen (waaronder chroom-6- en lood verbindingen) kunnen vrijkomen.
- Uit resultaten van de metingen blijkt dat blootstelling aan inhaalbaar stof de meest kritische factor is. Maatregelen die stof in voldoende mate reduceren zullen ook de gezondheidsrisico's van chroom-6 afdekken. Daarom wordt in beheersregime 2.0 primair gekeken naar beheersing van de blootstelling aan inhaalbaar stof.
- De maatregelen zijn zodanig dat voldoende bescherming wordt geboden tegen zowel stofblootstelling als voor de andere metalen gezien de maximale gehalten van deze metalen in coatings/verven. Een uitzondering hierop zijn verven/coatings met een hoge concentratie lood (meer dan 3,75 %). In dat geval kan het zijn dat strengere maatregelen noodzakelijk zijn dan in dit beheersregime wordt aangegeven.
- Het rapport van de Gezondheidsraad uit 2016 over chroom-6-verbindingen stelt dat het meest kritische effect van blootstelling aan chroom-6 verbindingen het

vermogen is om kanker te veroorzaken. Hierbij wordt geen onderscheid gemaakt tussen oplosbare en niet-oplosbare chroom-6 verbindingen. In dit beheersregime wordt dat onderscheid verder ook niet gemaakt.

- De huidopname van stof en zware metaalverbindingen in verven/coatings wordt niet relevant geacht, op basis van literatuur (SCOEL, Gestis). Er zijn op basis van de huidige literatuur geen aanwijzingen dat er andere stoffen aanwezig zijn in coatings- of verven die een voor de gezondheid relevante blootstelling kunnen geven bij opname via de huid.
- Wel kan huidirritatie optreden bij blootstelling, in het bijzonder bij natte bewerkingen als de huid onvoldoende wordt beschermd en het vocht de huid kwetsbaar maakt en de barrièrefunctie vermindert.

Blootstelling via handmondcontact kan relevant zijn voor metalen zoals lood en chroom-6. Hygiënische maatregelen zijn erop gericht om bij stofblootstelling hand-mond-besmetting zoveel mogelijk te voorkomen. Denk hierbij aan het wassen van handen en het kledingregime, om te voorkomen dat stof zich onnodig buiten de werkplek verspreid. Deze maatregelen leveren ook een bijdrage om de duur van het huidcontact met zware metalen te beperken en daarmee ook het risico op lokale effecten op de huid (zoals allergie).

Maatregelen

De maatregelen in het beheersregime zijn zoveel mogelijk gebaseerd op metingen, maar blijven voor een aantal bewerkingen (deels) gebaseerd op expert judgement.

Slechts voor een deel van de bewerkingen zijn op dit moment (bruikbare) metingen beschikbaar naar blootstelling aan inhaleerbaar stof, chroom-6 en andere metalen. Hieronder wordt weergegeven voor welke bewerkingen metingen beschikbaar waren. De bewerkingen met *) zijn geheel onderbouwd met metingen uit de database (2019-2021). Voor deze bewerkingen kan dus worden gesproken over een gevalideerde goede praktijk. Voor de overige bewerkingen in de onderstaande lijst zijn de voorgestelde maatregelen deels gebaseerd op metingen (uit database of literatuur) en deels nog op expert judgement.

Voor alle overige bewerkingen geldt dat het pakket van maatregelen op dit moment nog uitsluitend is gebaseerd op basis van expert judgement. Voor die bewerkingen geldt dat de indeling in categorieën van potentiële emissie is gevolgd zoals hieronder wordt beschreven.

Lijst van bewerkingen waarbij het beheersregime is onderbouwd door metingen

De beschikbare meetrapporten zijn weergegeven in de bronnenlijst en in de onderliggende database 2019-2021.

- Machinaal schuren / slijpen/ afbramen bv bristleblaster, lamellenschijf (met on-tool afzuiging)
- Inductie*)
- Gritstralen met eenmalig te gebruiken grit
- Gritstralen met recyclebaar grit*)
- Sponsstralen*)
- Laserreinigen
- Vacuumstralen
- Handmatig nat schuren
- Hoge druk waterstralen
- Natstralen (water en grit) *)
- Natstralen (water en grit) met additief
- Afbijten in combinatie met krabben*)
- Stoomcleanen*)
- Losbouden
- Boren
- Slijpen en zagen
- Thermisch gutsen
- Snijbranden*)
- Heet stoken.

Expert judgement

Voor die bewerkingen waarbij geen metingen of te weinig metingen zijn uitgevoerd is de onderstaande redenering gevolgd al dan niet in combinatie met een beperkt aantal meetresultaten (zie onderbouwend document).

Indeling van bewerkingen t.b.v. expert judgement

Categorieën op basis van verwachte emissie (stof of damp)

Alle bewerkingen zijn gecategoriseerd op basis van de te verwachten emissie bij een bewerking. Hierbij zijn drie factoren meegenomen:

- Laag-energetisch (bijvoorbeeld handmatig schuren) of een hoogenergetisch bewerking (bijvoorbeeld met schuurmachine).
- Vrijkomen van stof of damp (bij stof kan secundaire blootstelling een rol spelen, doordat het weer opnieuw opwarrelt).
- Het te bewerken oppervlak is groot (bijvoorbeeld schuren) of klein (bijvoorbeeld doorzagen).

Per categorie zijn maatregelen bepaald om medewerkers te beschermen. Wanneer er stofvorming kan plaatsvinden is er aanvullend bepaald welke maatregelen er nodig zijn om onnodige verspreiding van het stof tegen te gaan met als redenen:

- Het beperken van het verspreidingsgebied door aanbrengen van stofafscherming (al of niet met afzuiging/onderdruk);
- Voorkomen van opnieuw opwarrelen van stof waardoor er een nieuwe blootstelling kan ontstaan;
- Voorkomen van hand-mond besmetting door direct contact.

De maatregelen zijn er primair op gericht om inhalatie van stof en damp te voorkomen.

Geen rekening gehouden met tijdsduur

Op uitdrukkelijk verzoek van de opdrachtgevers is geen rekening gehouden met tijdsduur van de werkzaamheden of handelingen. Wanneer in de praktijk een handeling kort wordt verricht, kan het zijn dat er minder ingrijpende maatregelen nodig zijn. Gemotiveerd afschalen mag alleen met een onderbouwd advies van een gecertificeerd arbeidshygiënist. De concentraties in de database zijn dan ook niet naar een tijdgewogen gemiddelde over 8 uur uitgemiddeld maar zijn beschouwd als taakgerichte metingen.

Maatregelen op basis van risico, niet van gevaar

Bij het beschrijven van maatregelen is niet uitgegaan van een nul-blootstelling, maar zijn maatregelen geformuleerd die proportioneel worden geacht aan het risico. Dat betekent dat het uitgangspunt is dat de blootstelling bij inademing altijd onder de wettelijke grenswaarden moet liggen.

Aangezien voor huidblootstelling en opname via de mond geen grenswaarden voor blootstelling zijn vastgesteld, zijn de maatregelen bedoeld om deze vormen van blootstelling zoveel mogelijk terug te dringen.

Arbeidshygiënische strategie

Bij het formuleren van maatregelen is zoveel mogelijk rekening gehouden met het toepassen van de arbeidshygiënische strategie. Bij bestaande methoden en bewerkingen zijn de maatregelen gebaseerd op de kennis van die bewerkingen en de daarbij beschikbare blootstellingsmetingen.

Maatregelen ter voorkoming van onnodige versleping van stof

Naast primaire, directe blootstelling door inademing of inslikken van stof of damp bij het uitvoeren van werkzaamheden kunnen mensen ook indirect worden blootgesteld doordat ze in de buurt verblijven van de plaats waar stof of damp wordt geproduceerd.

Bijzondere aandacht wordt besteed aan het onnodig verslepen van stof van de werkplek naar andere plaatsen waardoor ook derden blootgesteld kunnen worden. Denk daarbij aan verontreinigde kleding, haren of huid.

In alle situaties waarbij de blootstelling aan stof mogelijk de grenswaarde kan overschrijden en/of er blootstelling plaatsvindt aan nevels is een kledingprocedure aanbevolen. Douchen is alleen aanbevolen die situaties waarbij grote hoeveelheden stof wordt verwacht, waarbij gezicht, hals en haren verontreinigd kunnen worden. Met “grote hoeveelheden stof” wordt bedoeld dat blootstelling ruim boven de grenswaarde wordt verwacht; gekozen is voor alle situaties waarbij minimaal een P3 masker wordt aanbevolen.

Stofafscherming met afzuiging wordt geadviseerd wanneer er zodanige grote hoeveelheid stof vrij komt dat er minimaal een volgelaatsmasker met P3 wordt geadviseerd. Het afzetten van het werkgebied wordt altijd aanbevolen wanneer overschrijding van grenswaarden niet kan worden uitgesloten door stofvorming en/of dat de bewerking risico's met zich mee kan brengen voor derden bijvoorbeeld hitte, spatten of vonken.

Borging

Biologische monitoring van chroom-6 via de urine kan worden gebruikt om na te gaan of maatregelen bij recente werkzaamheden op de juiste wijze worden toegepast. Er moeten dan wel relevante hoeveelheden chroom-6 vrij kunnen komen. De urinemonsters moeten bij de betrokken medewerkers voorafgaande aan de start van de werkzaamheden en direct na beëindiging ervan worden afgenomen. Op basis van huidige gegevens lijkt dit het geval te zijn bij gritstralen, machinaal schuren zonder on-tool afzuiging, thermisch gutsen en inductie (op basis van meetgegevens die zijn verzameld in 2019-2021). Daarnaast moeten deze werkzaamheden langdurig (meerdere weken) en herhaaldelijk worden uitgevoerd.

Biologische monitoring van chroom-6 is ingewikkeld om uit te voeren. Het vraagt specialistische kennis en een zorgvuldig proces. Derhalve dient vooraf goed overwogen te worden wat biologische monitoring kan toevoegen in het borgingsproces.

Voor lood geldt een wettelijke verplichting voor biologische monitoring in bloed als er relevante blootstelling aan lood plaatsvindt.

Wat wordt gedekt in dit beheersregime?

Het regime richt zich uitsluitend op die maatregelen die moeten worden genomen in verband met het vrijkomen van stof door het bewerken van verven en coatings. Standaardmaatregelen zoals brillen, gehoorbescherming, veiligheidsschoenen vallen er niet onder maar kunnen natuurlijk om andere redenen onderdeel zijn van het totale maatregelenpakket.

Bronnen

Voor het opstellen van het beheersregime is gebruik gemaakt van de onderstaande bronnen

Literatuur

1. Arboregeling, grenswaarde lood en chroom-6 <https://wetten.overheid.nl/BWBR0008587/2021-03-24>, geraadpleegd april 2021.
2. Brandweer Nederland. Schoon werken bij brand. Een landelijke richtlijn om voor, tijdens en na een brand schoner te werken (2015).
3. DFG (Deutsche Forschungsgemeinschaft) Ständige Senatskommission zur Prüfung gesundheitsschädlicher Arbeitsstoffe. MAK- und BAT-Werte-Liste 2020. Mitteilung 56. GMS Publisso.
4. Dräger, Toegewezen protectiefactoren voor het selecteren van adembeschermingsmiddelen, https://www.draeger.com/nl_nl/Safety/Respiratory-Protection/Selection-Guide#download 2012 (geraadpleegd november 2021).
5. Gezondheidsraad. Chroom VI-verbindingen. Beoordeling van de carcinogeniteit. Den Haag (2016).
6. A. Hartwig, D. Heederik, L. Levy, D. Papameletiou en C.L. Klein. Chromium VI compounds. SCOEL/REC/386 (2017).
7. Health and Safety Executive (HSE): Respiratory protective equipment at work. A practical guide. HSG53 (4^e edition, 2013).
8. Health and Safety Executive. Workplace exposure limits. EH40/2005 (2018).
9. H.B. Heringa en P. Janssen. Achtergrondinformatie over chroom-6: gebruik, voorkomen in het leefmilieu en gedrag in het lichaam. RIVM Rapport 2018-0051.
10. IFA (Institute for Occupational Safety and Health. GESTIS Substance Database. Chromium (VI) compounds. Bezocht 26 maart 2019.
11. Inspectie SZW. Technische beheersmaatregelen chroom-6. Website <https://www.inspectieszw.nl/onderwerpen/chroom-6/technische-beheersmaatregelen>.
12. Occupational Safety and Health Administration (OSHA). Assigned Protection Factors for the revised Respiratory Protection Standard. OSHA 3352-02 (2009).
13. OSHA. Assigned Protection Factors for the revised Respiratory Protection standard. OSHA 3352-02 2009.
14. ProRail. Protocol Chroom VI ProRail. Versie 4.0.27 september 2018.
15. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Chroom-6 en ziekten: wat is bekend uit de wetenschap? Maart 2017.
16. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Wat is chroom 6? Hoe kunt u in aanraking komen met chroom-6-verbindingen? Wat doet het lichaam met chroom-6 verbindingen? Oktober 2016.
17. Rijksvastgoedbedrijf. Tijdelijke handleiding chroom-6 Rijksvastgoedbedrijf (20 december 2018).
18. Rijkswaterstaat. Werkinstructie Chroom VI voor renovatie Waalbrug, revisie 0.2 (19-07-2018).
19. Stichting Arbeidsomstandigheden en Spoorveiligheid. Arbo Nieuwsbrief Toepassing chroom VI in ProRail objecten. Versie 6.0; 18 juni 2018 Definitief.
20. TNO: S. Spaan et al, Beoordeling van blootstelling aan asbest voor werknemers (en omwonenden) tijdens en na toepassing van met asbest verontreinigd straalgrit. TNO 2018 R10746 Eindrapport, 25 oktober 2018.

ProRail

Rijksvastgoedbedrijf
*Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties*

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

gasunie
crossing borders in energy

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

www.rijkswaterstaat.nl

0800 - 8002

april 2022

PPO1121ZB142

BIJLAGE

5

FOTO'S

Onderstaand worden de projectfoto's weergegeven.

Toegang kelder 215 a

Toegang kelder 215 a

Doelenkuilen met doelvoorstellingsapparatuur

Doelenkuilen met doelvoorstellingsapparatuur

Doelenkuilen met doelvoorstellingsapparatuur

Overzicht Kelder met doelenkuil

Doelenkuilen met doelvoorstellingsapparatuur

Metalen deur naar kelder

Metalen deur, geen asbestverdachte vulling in deur, geen coating op de deur.

Schijven kelder

Betonnen vloerdekse

Betonnen waterput

Schijvenkelder

Doelkuilen met doelvoorstellingsapparatuur

Doelkuilen met doelvoorstellingsapparatuur

Doelkuilen met doelvoorstellingsapparatuur

Doelenlijnen

Schijvenkelder 216a